

INFORMAȚII PRIVIND COMUNITATEA EVREIASCĂ DIN ORADEA PREZENTE ÎN PAGINILE ZIARULUI VESTUL ROMÂNIEI

Doina-Gabriela ANANIE*

INFORMATION REGARDING THE JEWISH COMMUNITY FROM ORADEA FOUND IN THE ROMANIAN WEST GAZETTE

Abstract

The articles or the short news about the Jewish community from Oradea, included in the *Romanian West* gazette offer us information about the relationships, ethnic or confessional, between this group and the Romanian or the Hungarian community. Because the Jews were mainly of Hungarian culture, and because of their different religion and habits, they were regarded with great suspicions by the Romanians, this new formed nation that was trying to consolidate its status. The chauvinistic accents can be felt from both sides, with different degrees of intensity.

Key words: Oradea, Jewish community, Romanians, rabbi, the Romanian West

Cotidianul *Vestul României*, având ca director fondator pe Ștefan Mărcuș, a fost primul ziar românesc care a reușit să se mențină prin propriile puteri timp de doi ani (Anul I, nr. 1/12 aprilie 1923 – Anul II, nr. 36/6 mai 1924). A fost un ziar cultural, național, fără nuanță politică. A apărut la „Tipografia Românească Oradea”, al cărei director era tot Ștefan Mărcuș. Primul număr a fost editat cu ocazia Congresului Avocaților din România, cu scopul de a informa intelectualitatea orădeană. Directorul fondator, avocat și el, interpret de muzică clasică, fost prefect de poliție, inspector general al artelor, a editat acest ziar „fără pregătire, fără bani; cu punga plină a sentimentului de datorie¹”. A beneficiat de sprijinul unor colaboratori de marcă: George A. Petre, redactorul revistei *Cele Trei Crișuri*, George Bota, director al Școlii Normale de băieți din Oradea, M.G. Samarineanu, poet și scriitor, viitorul director al revistei *Familia* și redactor responsabil al *Vestului României* din 1924.

Dintre diversele probleme dezbătute în paginile cotidianului răzbat și o serie de informări privind comunitatea evreiască din Oradea, dar și alte comunități mozaice din țară sau din străinătate. În nr. 11 din 1 iunie² suntem informați că termenul de trei luni acordat de noua Constituție evreilor pentru depunerea cererilor de încetățenire va expira

* Muzeul Țării Crișurilor Oradea, email: gabiananie@yahoo.com

¹ *Vestul României*, Anul II, nr.3/1924, p.5.

(http://documente.bcuculuj.ro/web/bibdigit/periodice/vestulromaniei/1924/BCUCLUJ_FP_P2549_1924_002_0003.pdf).

² *Idem*, Anul I, nr. 11/1923, p. 4 (http://documente.bcuculuj.ro/web/bibdigit/periodice/vestulromaniei/1923/BCUCLUJ_FP_P2549_1923_001_0011.pdf).

în 27 iunie 1923, fără posibilitate de prelungire³. Nr. 12 din 8 iunie ne anunță că, dacă pe de o parte s-a aprobat răspândirea liberă prin țară a ziarului american evreiesc *The Day*, pe de altă parte a fost oprită intrarea și răspândirea în țară a o serie de publicații, dintre care amintim *Jewish Socialist* și *Jugend Internationale*⁴.

Informațiile privind comunitatea din Oradea sunt dintre cele mai variate. De pildă în câteva rânduri⁵ ziarul informează că Sime Vasile, Sime Floare și Mocan Maria, toți din Batăr, care furaseră o mașină de cusut în valoare de 20.000 de lei de la Eisenberger Salamon, domiciliat în P-ța Mihai Viteazul, fuseseră prinși și deferiți justiției.

Un articol interesant semnat de SENECA (unul dintre pseudonimele lui M.G. Samarineanu) se intitulează „Evreii noștri”. Autorul remarcă faptul că evreii, care sunt conform Constituției cetățeni români, nu simt acest lucru și nici nu fac nimic în această direcție. Formați sub oblăduirea culturii maghiare, aceștia nu doresc să-și schimbe obiceiurile, mentalitățile sau limba adoptată: „Metternich a spus cândva că fiecare popor își are evreii săi. Dar noi din nenorocire nu-i avem pe aceia care i-am merita. Îi avem pe cei vechi și pe cei noi, înțelegând pe cei rămași moștenire delă unguri și pe cei din vechea țară. Unii nu sunt ai noștri ci sunt ai maghiarilor cu limbă, cu suflet, cu venin cu tot; iar ceilalți (și aici fac o distincție pomenind numai pe intelectuali) sunt internaționali, sau tot ce vrei afară de români. (...) Nu este antisemitism să le arăți calea greșită și nepotrivită cu vremea. Este dorința sinceră a unui neam, care și-a recăpătat dreptul său la viață. Este un neam de pe spinarea căruia evreii la rând cu toții, au trăit și trăesc și azi. (...) Nu avem oare dreptul în numele vorbelor mari ale: *drepturilor omului!* să pretindem „evreilor noștri” să fie mai înțelegători, deci mai Români?!”

E datoria noastră, cari privim lucrurile mai obiectiv, să le spunem evreilor delă noi: Fiți evreii noștri și prin aceasta sunteți și ai voștri și sunteți mai la înălțimea vremurilor⁶. Dar Seneca nu dorește moartea păcătosului, ci îndreptarea lui. El dorește ca evreii să se integreze cât mai bine în societatea românească pentru a pune capăt oricăror conflicte, de orice natură ar fi acestea.

Un alt articol intitulat „Mai catolic decât papa” face referiri la rabinul Kecskémeti Lipót, conducătorul comunității neologe din Oradea (1890-1936) și la orientările lui promaghiare, precum și la atitudinea sa vădit antiromânească. În același articol este citată și opinia comunității izraelite din Zürich vizavi de afirmațiile rabinului izraelit orădean, opinie făcută cunoscută prin intermediul propriei ei publicații, *Israelitsche Wochenblatt für die Schweiz* (*Săptămânal israelit pentru Elveția*): „Aflăm că autoritățile românești au trebuit să ia măsuri severe contra primului rabin al Comunității israelite din Oradea-Mare, care a ținut o predică, spunând următoarele: *Precum numai moartea poate separa sufletul de corp, tot așa legea eternă a naturei cere că cine s'a născut evreu maghiar să rămână maghiar până la sfârșitul vieții sale*. Procederea autorităților române a fost riguroasă, continuă ziarul, însă era oare necesar ca rabinul să întrebuițeze predica pentru a manifesta un asemenea patriotism rău plasat și în orice caz exagerat? Credem că nu este treaba unui Rabin să facă astfel de manifestări șoviniste, mai ales delă amvon și mai cu seamă pentru Ungaria, unde evreii sunt maltratați și omoriți⁷. Atitudinea rabinului Kecskémeti, amendată de societatea românească, era privită ca exagerată și neavenită și de către evreii de peste graniță. Ar fi fost de dorit poate ca rabinul să-și încurajeze oamenii să încerce o apropiere de români și de noul stat românesc, ai cărui cetățeni erau cu toții.

Despre o așa numită „dragoste cu silă” pe care evreii, în special conducătorii lor, le-o arată ungurilor se vorbește într-un alt articol. Această atitudine nu-și găsește justificarea,

³ Articolul 133 din Constituție făcea referire la acest aspect, iar potrivit articolul 7 al acesteia, deosebirea de religie sau confesiune, de etnie și de limbă nu constituia un obstacol în dobândirea drepturilor civile și politice.

⁴ *Vestul României*, Anul I, nr. 12/1923, p. 4 (http://documente.bcuculuj.ro/web/bibdigit/periodice/vestulromaniei/1923/BCUCLUJ_FP_P2549_1923_001_0012.pdf).

⁵ Idem, nr. 18 din 20 iulie 1923, p. 4 (http://documente.bcuculuj.ro/web/bibdigit/periodice/vestulromaniei/1923/BCUCLUJ_FP_P2549_1923_001_0018.pdf).

⁶ Idem, nr. 22 din 17 august 1923, p. 2 (http://documente.bcuculuj.ro/web/bibdigit/periodice/vestulromaniei/1923/BCUCLUJ_FP_P2549_1923_001_0022.pdf).

⁷ Idem, nr. 26/1923, p. 2 (http://documente.bcuculuj.ro/web/bibdigit/periodice/vestulromaniei/1923/BCUCLUJ_FP_P2549_1923_001_0026.pdf).

mai ales că unii oameni politici maghiari vorbeau despre organizarea de pogromuri împotriva evreilor, acțiuni ce nu erau străine de o anumită latură a maghiarimii: „...la o întrunire aranjată la Seghedin de către **Ungurii cari se deșteaptă**, au luat cuvântul între alții și deputații din parlamentul ungar Stefan Lendvai, Tiberiu Eckardt și cunoscutul politician Stefan Friedrich. Vorbind de interesele binepricepute ale țării ungurești toți trei oratorii au găsit de cuviință să accentueze, că prima condițiune de consolidare a statului ungar este resolvirea definitivă a problemei evreești, adică revizuirea drepturilor evreilor pe toate terenurile împedecând cu toate mijloacele estinderea acestui neam acaparator în dauna ungarilor de rasă. S. Friedrich accentuiază, că întru cât parlamentul ungar nu va rezolvi nici acum, în ora a unsprezecea problema evreimei a acestei cangrene de pe trupul maghiarimei, nu el va fi acela care răspunde de eventualele tulburări, ce se vor produce pe această temă. *«Dacă vor urma pogromurile— încheie d. Friedrich — vor răspunde de situație aceia, cari au neglijat la timpul său aranjarea chestiunei evreești»*. Aceleași încurajatoare perspective pentru viitor le oferă evreilor și ceilalți doi deputați oratori. Tustrei oratorii nu se sfiesc a garanta resolvirea radicală a problemei evreilor unguri prin — pogromuri. Și noi îi cunoaștem prea bine, pe autorii masacrelor delà Orgován⁸, Kecskemét etc. așa, că nu ne prea îndoim în cuvântul lor pe acest teren”⁹.

Numărul 25 al *Vestului României* înregistrează reînceperea agitațiilor studenților mediciniști de la Cluj, care i-au scos dintr-o sală de disecție pe studenții evrei, deși cele două grupuri fuseseră puse să lucreze separat¹⁰. Astfel de conflicte se vor mai înregistra pe parcursul anilor '20-'30.

Proprietarului hotelului „Parc” din Oradea, Emil Waiszlovich, îi sunt dedicate două intervenții în două numere consecutive ale revistei, nr. 30 și 31 din 10 și 12 octombrie 1923. Atitudinea sa sfidătoare și arogantă a determinat o serie de conflicte cu persoane ce au depus plângeri către Consiliul de Război din Cluj, plângeri care au dus la chemarea în instanță a vinovatului. Conflictele iscate de domnia sa au vizat atât locatarii unor imobile închiriate cât și autoritățile¹¹. Ce i se reproșează d-lui Waiszlovich este atitudinea promaghiară și prohorhystă. Acesta chiar ar fi declarat „că el e ungar și în caz când religia și origina e o stavilă pentru a fi ungar el se leapădă de ele numai și numai pentru a rămâne ungar”¹². Autorul articolului, nesemnat, cere evreilor conștienți să se desolidarizeze de astfel de elemente, ca nu cumva manifestările acestora să aibă repercusiuni și asupra lor.

Numerele 35 și 37 ale cotidianului din 21 și 26 octombrie 1923 relatează pedepsirea unui furt înregistrat la templul evreiesc din Oradea, de unde un evreu din Vișeu de Sus, pe nume Hersch Pollak, sustrăsese două talus-uri în valoare de aproape 60.000 de lei¹³. Deși este salutată prinderea vinovatului, în același timp este blamată atitudinea poliției orădene, care i-a aplicat rele tratamente lui Pollak, în urma cărora acesta a ajuns la spital în stare gravă. Deși Pollak fusese denunțat pentru furt de către comunitatea izraelită, unii membri ai acesteia, îngrijorați de starea lui, s-au adresat conducerii comunității pentru a interveni pe lângă prefectul V. Hodor și șeful poliției Aurel Catana în rezolvarea problemei. Solidaritatea între semeni a funcționat permanent în sânul comunității mozaice, chiar și în cazuri mai puțin obișnuite, evreul în cauză fiind chiar cel care comisese furtul.

Atitudinea mai puțin patriotică a unor evrei este surprinsă într-un articol privitor la hotărârea Ministerului Instrucțiunii de a desființa școlile maghiaro-evreiești¹⁴. Se oferă ca

⁸ Victimele masacrelor din pădurea Orgován au fost susținători ai Republicii Sovietice conduse de Bela Kun, iar călăii lor milițieni ai extremei drepte.

⁹ *Vestul României*, Anul I, nr. 27 din 21 septembrie 1923, p. 2 (http://documente.bcucluj.ro/web/bibdigit/periodice/vestulromaniei/1923/BCUCLUJ_FP_P2549_1923_001_0026.pdf).

¹⁰ *Idem*, nr. 25 din 7 septembrie 1923, p. 4 (http://documente.bcucluj.ro/web/bibdigit/periodice/vestulromaniei/1923/BCUCLUJ_FP_P2549_1923_001_0025.pdf).

¹¹ Este vorba despre un incident petrecut chiar în hotelul „Parc” cu un anume căpitan Petrescu. Vezi *Vestul României*, Anul I, nr. 30/1923, p. 2 (http://documente.bcucluj.ro/web/bibdigit/periodice/vestulromaniei/1923/BCUCLUJ_FP_P2549_1923_001_0030.pdf).

¹² *Idem*, nr. 31/1923, p. 1 (http://documente.bcucluj.ro/web/bibdigit/periodice/vestulromaniei/1923/BCUCLUJ_FP_P2549_1923_001_0031.pdf).

¹³ *Idem*, nr. 35/1923, p. 3 (http://documente.bcucluj.ro/web/bibdigit/periodice/vestulromaniei/1923/BCUCLUJ_FP_P2549_1923_001_0035.pdf).

¹⁴ *Idem*, nr. 41 din 4 noiembrie 1923, p. 1 (<http://documente.bcucluj.ro/web/bibdigit/periodice/vestulromaniei/>

exemplu atitudinea elevilor evrei din clasele a VII-a și a VIII-a de la liceul *Emanuil Gojdu* care au cerut să fie exmatriculați pentru a se putea înscrie la liceul izraelit. Li se cere evreilor, deși crescuți sub auspiciile culturii maghiare, ca și românii în parte de altfel, să rămână ceea ce sunt: "(...) evreii când se vor trezi la conștiința lor națională, va trebui să conceadă, că manifestarea ei externă se face prin forme externe unitare, tot așa după cum ritul evreesc ar impune viața cumpătată — solidară și cinstea serbătorilor după rânduiala lui Melchisedec!"¹⁵.

Articolul „Evreii maghiari”¹⁶ semnat de George Bota este o pledoarie în favoarea acceptării de facto de către evrei a noii realități de după 1918 (recunoașterea Transilvaniei ca spațiu românesc, adoptarea limbii române): „Este și cuviincios și prudent să devii evreu român în țara românească, după cum ai fost evreu maghiar în Ungaria și după cum ești evreu francez în Franța. (...) Iar dacă înalte considerațiuni de sinceră grijă de pace vă mai poate mișca; dacă sunteți în stare să vă ridicați până la înălțimea frumoaselor raze ale fericirii lumești, atunci ne putem bucura și noi de voi și poate și ungurii”¹⁷.

În nr. 48 din 23 noiembrie 1923, la capitolul „Informațiuni”¹⁸, se vorbește despre amendarea de către oficiul vamal, a firmei *Gutfried și Herșovic*, cu suma de 100.000lei, rezultată în urma unui control care a scos la iveală o serie de mărfuri fără facturi și declarații vamale. Avocatul firmei, dr. Gheorghe Șimonca, avea misiunea de a demonta aceste acuzații și de a demonstra că firma nu făcea contrabandă.

Tot George Bota este cel care semnează în nr. 58 din 16 decembrie al ziarului articolul „Svârcolirile evreo-maghiare”¹⁹. El critică *reprezentările*, cum le numește domnia sa, foștilor stăpânitori ai Transilvaniei, ungurii și evreii, care s-au trezit „fără biciul cu care stăpâneau peste gloata valahă”, și care încearcă prin toate mijloacele să-și redobândească vechiul statut și privilegiile. Din cuvintele profesorului Bota reiese foarte clar atitudinea ostilă față de cele două etnii conlocuitoare. Atitudinea antiromânească a acestora nu are nici o justificare morală sau legală. În același număr apare o scurtă informație, trecută la rubrica de *Știri mărunte*: la Budapesta studenții evrei fuseseră bătuți și dați afară din universitate. Deci iată că nu numai la Cluj se întâmplau astfel de evenimente nedorite și de neînțeles, mai ales fiind vorba despre un mediu universitar. Bucureștiul a cunoscut și el astfel de momente, la sfârșitul lui 1923, când studenții evrei au fost scoși afară de la prelegeri²⁰.

Nr. 61 al *Vestului României* citează, într-un articol, din interviul luat inspectorului șef al învățământului secundar din Oradea, Simion Gocan, preot greco-catolic, fost profesor de liceu, privind luarea dreptului de publicitate a Liceului izraelit din Oradea (liceul *Kecskeméti Lipót*). Măsura aceasta fusese impusă din mai multe motive: clădirea nu era corespunzătoare, mijloacele de învățământ și corpul profesoral nu erau conform prevederilor legii, nu se respectase un ordin al ministerului prin care în clasele I și a II-a limba de predare trebuia să fie limba română, iar profesorii ce urmau să-i învețe pe copii trebuiau să cunoască limba și să fie calificați. Elevii celor opt clase ale liceului urmau să fie examinați de către o comisie alcătuită din profesori de la Liceul Gojdu²¹. Nici în anul următor această măsură nu a fost modificată.

Pentru a scoate și mai bine în evidență atitudinea maghiarilor din Ungaria față de evrei, nr. 64 din 30 decembrie 1923 vorbește despre un atentat cu bombă la Csongrad,

1923/BCUCLUJ_FP_P2549_1923_001_0041.pdf).

¹⁵ Ibidem.

¹⁶ Idem, nr. 44 din 14 noiembrie 1923, p. 1 (http://documente.bcucluj.ro/web/bibdigit/periodice/vestulromaniei/1923/BCUCLUJ_FP_P2549_1923_001_0044.pdf).

¹⁷ Ibidem.

¹⁸ Idem, nr. 48 din 23 noiembrie 1923, p. 2 (http://documente.bcucluj.ro/web/bibdigit/periodice/vestulromaniei/1923/BCUCLUJ_FP_P2549_1923_001_0048.pdf).

¹⁹ Idem, nr. 58 din 16 decembrie 1923, p. 1 (http://documente.bcucluj.ro/web/bibdigit/periodice/vestulromaniei/1923/BCUCLUJ_FP_P2549_1923_001_0058.pdf).

²⁰ Idem, nr. 63 din 28 decembrie 1923, p. 1 (http://documente.bcucluj.ro/web/bibdigit/periodice/vestulromaniei/1923/BCUCLUJ_FP_P2549_1923_001_0063.pdf).

²¹ Idem, nr. 61 din 23 decembrie 1923, p. 1 (http://documente.bcucluj.ro/web/bibdigit/periodice/vestulromaniei/1923/BCUCLUJ_FP_P2549_1923_001_0058.pdf).

într-o sală de bal, unde Societatea Femeilor Evreice din oraș organizase o serată. Atentatul organizat de un grup de tineri antisemiți s-a soldat cu 40 de răniți, dintre care 6 au murit. Autorul scurtei informări exclamă retoric la final: „În tot cazul e curios că curentul antisemit a luat un avânt puternic, tocmai în acea țară unde ovreii au fost mai bine oblăduiți! Videant nos judei!”²².

Chiar dacă în primul an de apariție al revistei veștile despre evrei au fost diverse, de la furturi din case, magazine sau sinagogi, vânzări sau închirieri de imobile evreiești, conflicte cu autoritățile, conflicte în mediul universitar, știrile de primă mână au fost publicate tot timpul pe prima pagină. George Bota a fost colaboratorul care a semnat cele mai multe articole legate de evrei, dar și de unguri, accente antisemite regăsindu-se mai în toate disertațiile sale.

Dacă în primul an, cotidianul Vestul României a reușit să scoată 64 de numere, în anul al doilea se va opri la numărul 36. Și în acest an au fost publicate în paginile revistei informații privind comunitatea evreiască din Oradea și județul Bihor.

Conducătorul comunității ortodoxe izraelite din Oradea, Beniamin Fuchs, apare pe prima pagină a nr. 8 din 23 ianuarie 1924. Articolul intitulat „Duplicitate evreiască” vorbește despre atitudinea rabinului cu ocazia instalării noului prefect al județului, dr. Nicolae Popovici. Supărat pe faptul că guvernul a ordonat ca elevii evrei să studieze și să scrie sâmbăta, în ziua de Șabat, rabinul a părăsit furios sala primăriei, înainte de terminarea ceremoniei oficiale. Autorul articolului acuză atât sistemul inaugurat de dl. Fuchs, unul de „batjocură, dispreț și bagatelizare a tot ce e românesc”, cât și atitudinea românească, „indulgență dusă de multe ori la o inconștientă lașitate”²³. Acesta este de părere că îndărătnicia cu care fruntașii evreilor de la granița de vest resping orice mijloc de apropiere de elementul românesc trebuie să dea de gândit tuturor.

Problema liceului izraelit din Oradea este reluată în nr. 9 din 25 ianuarie²⁴ al ziarului. În urma unui denunț făcut din Oradea către ministrul Angelescu, ministrul instrucțiunii publice, cum că liceul n-ar fi introdus nici până atunci obligativitatea studierii în limba română și că oamenii săi au o atitudine antinațională, acesta a ordonat o anchetă și l-a delegat pentru conducerea acesteia pe directorul general al învățământului, Alexandru Pteancu. Numirea d-lui Pteancu relevă importanța cu care este tratată această chestiune delicată de către ministrul Angelescu.

Rabinul Kecskémeti pare să fie unul din abonații consecvenți ai cotidianului *Vestul României*. În articolul „Problema evreiască” rabinul este plasat în fruntea unei mișcări „care pare a avea principala tendință de a reabilita evreimea compromisă cu atitudinea sa bolșevică din Ungaria și a salva renumele de patrioți al evreilor maghiari”²⁵. Autorul își dorește ca evreii să devină români prin limbă și cultură sau să plece din țară. El consideră că aceștia abuzează de bunătatea românilor și că acest lucru trebuie să înceteze: „Trebuie să ne cunoaștem prietenii, pentru cari vom respecta privilegiile unei situații folositoare și bine meritată iar cei îndușmăniți cu patria mamă, să-i eliminăm ca râia din corpul nostru național cu toate mijloacele legale”²⁶. Cu alte cuvinte elementele benefice statului român să fie încurajate și susținute, iar cele nocive înlăturate prin mijloacele pe care legile statului le pun la dispoziție.

Școala este un alt punct de interes pentru cotidianul românesc. În nr. 17 din 13 ianuarie aflăm că școala românească din Chistag a fost închisă, deoarece casa Stern a refuzat să le vândă lemne, materialul fiind pregătit pentru export²⁷. În fapt, firma vându-se

²² Idem, nr. 64/1923, p. 1 (http://documente.bcuculuj.ro/web/bibdigit/periodice/vestulromaniei/1923/BCUCULUJ_FP_P2549_1923_001_0064.pdf).

²³ Idem, nr. 8/1924, p. 1 (http://documente.bcuculuj.ro/web/bibdigit/periodice/vestulromaniei/1924/BCUCULUJ_FP_P2549_1924_002_0008.pdf).

²⁴ Idem, nr. 9/1924, p. 2 (http://documente.bcuculuj.ro/web/bibdigit/periodice/vestulromaniei/1924/BCUCULUJ_FP_P2549_1924_002_0008.pdf).

²⁵ Idem, nr. 16 din 10 februarie 1924, p. 3 (http://documente.bcuculuj.ro/web/bibdigit/periodice/vestulromaniei/1924/BCUCULUJ_FP_P2549_1924_002_0016.pdf).

²⁶ Ibidem.

²⁷ Idem, nr. 17/1924, p. 1 (http://documente.bcuculuj.ro/web/bibdigit/periodice/vestulromaniei/1924/BCUCULUJ_FP_P2549_1924_002_0017.pdf).

lemn școlii, prezentând în acest scop acte doveditoare²⁸; de ce a fost însă închisă școala urma să se cerceteze de către cei în drept.

Din nr. 26 din 23 martie aflăm că necunoscuți au spart geamurile de la locuința rabinului Kecskémeti folosind pietre din pavaj. Comisarul de poliție Tınca și agentul Borodi deplasați la fața locului, nu reușiseră să identifice vinovații²⁹. Probabil că prin atitudinea recalcitrantă rabinul neolog orădean și-a făcut dușmani printre locuitorii orașului de pe Criș, iar unii dintre aceștia au ajuns să-și exprime nemulțumirile într-un mod mai puțin civilizat. În același număr, plecând de la nemulțumirile unui evreu, care în urma unui incident urma să solicite sprijinul consulului englez de la București, s-a publicat articolul „Străin în casă...”³⁰. *Străin* era de fapt un termen generic ce caracteriza întreaga evreime, despre care cel ce a redactat articolul spunea că este străină de sufletul și aspirațiile românilor.

În articolul din nr. 35 din 27 aprilie, intitulat „O pungășie evreiască”³¹, se vorbește despre un negustor de vite evreu, Samuil Abraham din Aleșd. Acesta a cumpărat de la țărani din mai multe comune cornute la prețuri considerabile; dacă la început a plătit, ulterior nu a mai făcut acest lucru. Plângerile făcute de țărani la Parchetul din Oradea au determinat punerea lui sub urmărire. Din același număr aflăm că sinagoga mare din Iași arsese³². Deși se crezuse că este vorba despre o acțiune a antisemiților, în urma cercetărilor s-a descoperit că focul pornise din locuința îngrijitorului sinagogii. Tot de aici aflăm despre o demonstrație antisionistă a muncitorilor evrei din Ierusalim. Ironia celui care culesese informația este evidentă: „Nici ai lor nu-i vor, cum să nu ne fie dragi nouă?”³³.

La 6 mai 1924 apare ultimul număr al ziarului *Vestul României* sub redacția lui Ștefan Mărcuș. Informațiile furnizate de colaboratorii acestuia în legătură cu comunitățile evreiești din Oradea (ortodoxă și neologă), deși nu foarte multe la număr, constituie o pagină de istorie locală. Chiar dacă cuvintele folosite la adresa evreilor nu sunt totdeauna din cele mai plăcute, ele rămân mărturii ale conflictelor mai mult sau mai puțin evidente existente între români, pe de o parte, și evrei și maghiari pe de altă parte. Ulterior și alte gazete orădene vor include în paginile lor ample informații despre comunitatea evreiască și despre legăturile acesteia cu românii și ungurii³⁴, legături ce au urmat o linie descendentă spre sfârșitul deceniului al treilea – începutul deceniului al patrulea al secolului XX, când se adoptă primele măsuri antievreiești în timpul dictaturii lui Carol al II-lea³⁵, și culminând cu legile rasiale din timpul Mareșalului Antonescu.

²⁸ Idem, nr. 19 din 24 februarie 1924, p. 2 (http://documente.bcuculuj.ro/web/bibdigit/periodice/vestulromaniei/1924/BCUCLUJ_FP_P2549_1924_002_0019.pdf).

²⁹ Idem, nr. 26/1924, p. 3 (http://documente.bcuculuj.ro/web/bibdigit/periodice/vestulromaniei/1924/BCUCLUJ_FP_P2549_1924_002_0026.pdf).

³⁰ Ibidem, p. 1.

³¹ Idem, nr.35/1924, p. 4 (http://documente.bcuculuj.ro/web/bibdigit/periodice/vestulromaniei/1924/BCUCLUJ_FP_P2549_1924_002_0035.pdf).

³² Ibidem, p. 6.

³³ Ibidem.

³⁴ Gabriel Moisa, *The jewish community of Oradea and the Romanian press (The Western Gazette) in the years of economic crisis 1929-1933*, în *Romanian Review on Political Geography (Revista Română de Geografie Politică)*, Anul XI, nr.2/2009, p.45-58.

³⁵ Decretul-lege nr.2650, publicat în *Monitorul Oficial* nr.183 din 9 august 1940, [http://www.lege-online.ro/Ir-DECRET-LEGE-2650-1940-\(37632\).html](http://www.lege-online.ro/Ir-DECRET-LEGE-2650-1940-(37632).html).